

УДК 658:005.33

Обельницька Х. В.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ПОКАЗНИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

У статті сформовано систему показників економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств. В основу досліджуваної системи показників покладено результат аналізу наукових підходів теоретиків та практиків до наявних систем показників в аналогічних та споріднених питаннях. Однак застосування лише наявного комплексу економічних індикаторів не можна вважати беззаперечним, тому у статті запропоновано підхід до обґрунтування вибраних показників економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств, що ґрунтується на розширенні бази аналізу, та запропоновано ввести низку показників, які представляють економічні чинники зовнішнього і внутрішнього середовища, що відображають інтереси зацікавлених сторін корпоративного управління діяльністю підприємства.

Ключові слова: господарська діяльність, економічна ефективність, корпоративне управління, підприємство, показник, система.

Постановка проблеми. Проблематика визначення поняття та адекватної оцінки ефективності управління діяльністю підприємств чи не одна з найпоширеніших тем, навколо якої точаться наукові дискусії в економічному та політичному середовищі країни. Підсиленню наукової полеміки щодо цього питання сприяє необхідність забезпечення стабільного росту фінансової та виробничо-технологічної активності підприємств із дотриманням саморегулювання сформованої системи факторів виробничого, фінансового та соціального характеру, що має здійснюватися для задоволення як підприємницьких очікувань, так суспільних і соціальних потреб [1].

Ефективність корпоративного управління визначається у роботах науковців як результат поєднання чотирьох факторів, які застосовують відповідно до національної або регіональної специфіки: особливості національного законодавства, тип власності, органи управління, суспільний тиск [2]. Проте таке трактування не відображає всієї сутності розгляданого поняття та можливих переваг даного виду управління, що впливає на результативність. Запропоновано визначення ефективності досліджуваного виду управління підприємством, яке базується на соціальному та економічному аспектах, у межах яких можна охопити ефекти від господарських відносин у процесі діяльності між корпоративними учасниками. Так, соціальний аспект орієнтований на досягнення балансу та погодженості інтересів власників-акціонерів та інших учасників корпоративних відносин, тобто проявляється в ефективному регулюванні корпоративних відносин між учасниками. А економічний є взаємозалежним (залежною, похідною) від соціального, адже після регулювання корпоративних відносин зростає останній, а отже, відбувається залучення інвестицій та забезпечення сталого зростання підприємства, своєю чергою, це є ростом економічної ефективності.

Оцінити соціально-економічну ефективність корпоративного управління діяльністю підприємства можна, розглядаючи її як синергетичний ефект, спричинений поєднанням корисності від управління ресурсами, вкладеними всіма учасників корпоративних відносин разом за найбільш збалансованого задоволення їхніх інтересів, адже корисність від управління тими ж ресурсами кожним з учасників індивідуально відрізняється і становить кількісно менший ефект. Проте це дослідження висвітлює результати визначення системи показників тільки економічної ефективності, щоб у подальшому об'єднати з результатами й іншого складника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з приводу визначення ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств на основі різних індикаторів висвітлено у працях учених, серед яких: О.В. Бедзай [3], І.Ю. Верейтіна [4], Г.О. Дудукало [5], Г.М. Захарчин [6], І.А. Ігнатієва [2], Н.П. Карачина [7; 8], М.Ю. Кужель [9], О.В. Мороз [8], Т.М. Халімон [7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Але не можемо відзначити наявності єдиного уніфікованого підходу, присвяченого економічній ефективності такого управління підприємствами, яке активно запроваджується. Відповідно, це обґрунтовує необхідність та актуальність розгляду згаданого питання.

Мета статті полягає у встановленні системи показників економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств, що є вкрай важливим для виявлення шляхів її підвищення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головні аспекти оцінювання економічної ефективності корпоративного управління пов'язані з технічною складністю його проведення, оскільки це багатоаспектне та складне управління.

Визначення (відбір) системи показників, що характеризують ефективність корпоративного управління діяльністю підприємств, пропонується здійснити в такій послідовності: 1) систематизація наукових підходів; 2) авторське обґрунтування вибраних показників на основі критеріїв: максимальне відображення всіх аспектів діяльності підприємства; відображення інтересів та цілей зацікавлених груп; відповідність меті аналізу; відповідність досліджуваній галузі та регіону; простота у вимірюванні; доступність та порівнюваність даних; 3) експертний аналіз на предмет обґрунтованості вибраної системи показників.

Так, здійснюючи систематизацію наукових підходів, виявлено, що сучасними вченими пропонуються різноманітні системи показників для встановлення дієвості досліджуваного управління, прогнозування впливів основних чинників на ключові функціональні підсистеми підприємства, прийняття відповідних рішень щодо підвищення та підтримки рівня ефективності управління діяльністю та для вибору методів, способів, інструментів управління діяльністю підприємства.

Для достовірності систематизації згруповано напрацювання інших науковців щодо використання різних показників для обґрунтування економічного аспекту ефективності корпоративного управління (табл. 1).

Таблиця 1

Комплексна система показників оцінювання економічного аспекту ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств

Показники	Автори							Частота використання для оцінювання економічної ефективності корпоративного управління підприємством
	Г.М. Захарчин	Н.П. Карачина	О.В. Беззай	О.В. Мороз Н.П. Карачина Т.М. Халімон	М.Ю. Кужель	І.Ю. Верейтіна		
Показники фінансового стану								
Показники ліквідності								
Загальний коефіцієнт покриття		+	+					2
Показники стійкості								
Коефіцієнт автономії		+			+			2
Коефіцієнт маневреності		+	+					2
Коефіцієнт співвідношення залученого і власного капіталу		+	+					2
Показники ділової активності								
Оборотність запасів		+	+					2
Показники рентабельності								
Рентабельність реалізації	+	+	+	+				4
Рентабельність основної діяльності	+	+						2
Рентабельність основного капіталу		+			+			2
Рентабельність власного капіталу		+	+		+			3
Рентабельність акціонерного капіталу			+		+	+		3
Річний приріст продуктивності праці	+		+					2

Згідно з даними табл. 1, часто використовуються показники фінансового стану для оцінювання економічного аспекту. Управління фінансовим станом підприємства полягає у правильності діагностики та оцінки діяльності підприємства. Діагностика спрямована на оцінку стану досліджуваних об'єктів в умовах неповної інформації для виявлення проблем у функціонуванні систем і причин їх виникнення та, відповідно, прийняття управлінських дій щодо запобігання виникненню причин, що характеризує управління фінансовим станом підприємства [10]. Тому показники фінансового стану трактуються у цьому дослідженні як показники, що дають можливість оцінити управління фінансовим станом та будуть використані для оцінювання.

Отже, систематизація наукових підходів є найбільш простим методом вибору й формування системи показників, що дає загальне уявлення про розроблення і напрями досліджень із даної проблематики. Проте наведені методичні підходи до формування системи показників є виправданими в розглянутих вище працях і не можуть бути використані в рамках даного дослідження повністю,

хоча взяті до розгляду і становлять основу для обґрунтованої системи показників визначення економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємства. Пропонується використати показники економічного блоку такої ефективності, які обґрунтовано на основі найчастішого їх використання у наукових дослідженнях щодо аналогічних та споріднених питань (табл. 1). Проте такий комплекс економічних індикаторів не можна вважати достатнім, тому буде доповнено відповідно до запропонованих у табл. 2 економічних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища, що відображають інтереси заінтересованих сторін корпоративного управління.

Оцінити економічну ефективність корпоративного управління діяльністю підприємства можна, розглядаючи її як синергетичний ефект, спричинений поєднанням корисності від управління ресурсами, вкладеними всіма учасниками корпоративних відносин разом за найбільш збалансованого задоволення їхніх інтересів, адже корисність від управління тими ж ресурсами кожним з учасників індивідуально відрізняється і становить кількісно менший ефект.

Таблиця 2

Чинники впливу та показники оцінювання економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств

Чинники	Показники
<p><i>Чинники зовнішнього середовища</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – середній розмір кредитної ставки, доступний підприємству; – вартість обслуговування поточних зобов'язань; – розмір податку на прибуток підприємств, прийнятий у державі 	<p>Коефіцієнт автономії; сума власних обігових коштів; коефіцієнт довгострокового фінансування ресурсів; коефіцієнт надійності статутного капіталу; коефіцієнт довгостроковості зобов'язань; забезпеченість запасів власним капіталом; частка немобільних ресурсів у загальній сумі ресурсів; частка мобільних фінансових ресурсів у загальній сумі ресурсів; коефіцієнт мобільності оборотних активів; коефіцієнт загальної платоспроможності, коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу, коефіцієнт фінансового ризику</p>
<p><i>Чинники внутрішнього середовища</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – розмір власного капіталу підприємства; – розміри довгострокових запозичень та поточних зобов'язань; – загальний обсяг наявних активів; – загальний обсяг оборотних активів підприємства; – розміри дебіторської заборгованості підприємства; – обсяг грошових коштів та їх еквівалентів у касі та на рахунках підприємства; – розмір чистого прибутку (збитку) підприємства; – фінансовий результат від звичайної діяльності; – рівень доходу підприємства 	

Загалом ефективність функціонування підприємства в довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів його розвитку та зростання конкурентоспроможності значною мірою визначається рівнем стратегічного управління його господарською діяльністю. Розмежування напрямів такої роботи підприємства визначають класифікацію господарської діяльності на фінансову, інвестиційну та операційну.

Тому оцінку економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємства слід здійснити у вищеперелічених напрямках, щоб відстежити цикли функціонування діяльності підприємства. Для більш інформативних результатів потрібно дослідити ефективність вкладених ресурсів як від моменту виникнення, подальшого використання, так до часу оцінки ефективності їх залучення.

У процесі визначення економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємства доцільно оцінити: фінансову діяльність через аналіз джерел формування ресурсів; інвестиційну діяльність через аналіз стану і структури ресурсів; операційну діяльність завдяки аналізу ефективності використання ресурсів [11].

Показники джерел формування, стану й ефективності використання ресурсів підприємства являють собою симбіоз із вибраних методом частот та із тих, що включають характеристику всіх інших боків діяльності, серед яких: коефіцієнт автономії, сума власних обігових коштів, коефіцієнт довгострокового фінансування ресурсів, коефіцієнт надійності статутного капіталу, коефіцієнт довгостроковості зобов'язань, забезпеченість запасів власним капіталом, частка немобільних ресурсів у загальній сумі ресурсів, частка мобільних фінансових ресурсів у загальній сумі ресурсів, коефіцієнт мобільності оборотних активів, коефіцієнт загальної платоспроможності, коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу, коефіцієнт фінансового ризику.

З рекомендованих для використання показників частина загальновідома, для відображення інтересів акціонерів вводимо коефіцієнт надійності статутного капіталу, на підставі ст. 15 п. 4 абз. 2 Закону України «Про акціонерні товариства» [12], де визначено вимогу, що «акціонерне товариство не має права приймати рішення про збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення акцій, якщо розмір власного капіталу є меншим, аніж розмір його статутного капіталу». Ця вимога захищає інтереси акціонерів, адже якщо загальна сума власного капіталу менша, ніж статутний капітал, це означає, що акціонерний капітал «поглинутий» збитковою діяльністю підприємства, хоча в балансі його величина не зменшилася. Це пов'язано з прийнятими правилами бухгалтерського обліку статутного капіталу: і в обліку, і в звітності наводиться величина зареєстрованого статутного капіталу. Запропонований коефіцієнт не повинен бути меншим за одиницю. Якщо він менше за одиницю, таке підприємство, згідно із законодавством, повинно або зменшити статутний капітал, якщо це можливо в рамках законодавства (якщо його розмір не є на рівні встановленого законодавством мінімального), або ліквідуватися. Введення цього показника та його аналіз сприятимуть відображенню інтересів акціонерів.

Окрім того, під час аналізу слід мати на увазі, що чисті активи (ЧА) (їх визначення подано в Законі України «Про акціонерні товариства» [12]) – це

активи, які залишаються після вирахування з активів зобов'язань. Оскільки балансове рівняння має вигляд «Активи = Власний капітал + Зобов'язання», то «Власний капітал = Активи – Зобов'язання». Таким чином, власний капітал і чисті активи – це те ж саме. Використовуючи викладену методику аналізу, визначимо джерела ресурсів, їх стан та ефективність використання.

Запропоновані показники щодо частки мобільних та немобільних, фінансових та нефінансових ресурсів в активах підприємства дають змогу детальніше проаналізувати ефективність їх використання.

Отже, до зовнішніх показників для оцінки рівня економічної ефективності корпоративного управління підприємствами належить рентабельність власного капіталу (з урахуванням фінансових важелів). На цей показник впливає ціла низка зовнішніх та внутрішніх факторів. Зокрема, це рентабельність сукупного капіталу, розмір відсотків, що сплачуються за позиками підприємства та показник фінансової стійкості підприємства. Якщо розглядати проблему глибше, то отримаємо низку базових факторів, що впливають на рентабельність власного капіталу. Це розмір капіталу підприємства, загальний обсяг наявних у нього активів, розміри довго- та короткострокових запозичень, розмір чистого прибутку (збитку) підприємства та середній розмір кредитної ставки, доступний підприємству, та розмір податку на прибуток підприємств, прийнятий у державі.

Іншим показником є коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом, оскільки він співвідносить короткострокову ліквідність та річний операційний грошовий потік, сигналізує про зміни кон'юнктури ринку, що буде враховано та відобразиться в темпі адаптації підприємства до зовнішніх змін.

Наступним включеним показником, що чинить вплив на рівень економічної ефективності управління, є коефіцієнт покриття фінансових витрат. На формування цього показника впливають фінансовий результат від звичайної діяльності, розмір поточних зобов'язань підприємства та середній розмір кредитної ставки, доступної підприємству в досліджуваному періоді.

Серед внутрішніх показників економічного блоку – коефіцієнт надійності статутного капіталу, що регулюється законодавцем й є стратегічним індикатором діяльності компанії, адже за його значення, меншого за одиницю, компанія не має права приймати рішення про збільшення статутного капіталу шляхом публічного розміщення акцій. Це, своєю чергою, захищає інтереси акціонерів та змушує керівництво не допускати такого стану та нарощувати власний капітал через зростання нерозподіленого прибутку чи інших статей цього розділу в балансі.

На забезпеченість запасів власним капіталом впливають величина запасів, що властива нафтогазовій галузі, та величина власного капіталу і необоротних активів.

Коефіцієнт загальної платоспроможності визначається розміром поточних зобов'язань та обсягом наявних оборотних активів досліджуваного підприємства.

Отже, серед сукупності показників економічної ефективності управління діяльністю підприємств, що розглядаються вітчизняними та закордонними вченими і враховують, окрім внутрішніх, також фактори, що визначають стан економічного середовища в країні, вибираємо ті, які можливо розрахувати виходячи з особливостей галузі,

форми організації господарської діяльності та форми власності підприємств.

Уважаємо за доцільне провести аналіз коефіцієнту фінансового левериджу, рентабельності сукупного капіталу, рентабельності власного капіталу (з урахуванням фінансових важелів), коефіцієнту забезпеченості реалізації робочим капіталом та коефіцієнту покриття фінансових витрат.

Показник, який відображає рівень отримання додаткового прибутку на власний капітал за рахунок різної частини використання позикових засобів, називається ефектом фінансового левериджу. Ефект фінансового левериджу, на думку І. Бланка, визначається за допомогою прирощення чистої рентабельності коштів, отриманих за рахунок використання кредиту.

Рентабельність власного капіталу (до оподаткування) за К. Уолшем [14, с. 194] визначають три фактори: показник відсотка по кредитах, показник рентабельності сукупного капіталу та співвідношення часток власного та сукупного капіталу.

Коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом визначається як співвідношення робочого капіталу (різниця між оборотним капіталом та розміром поточних зобов'язань) до чистого доходу від реалізації продукції та послуг. Він співвідносить короткострокову ліквідність і річний операційний грошовий потік [14, с. 134] та враховує зміни кон'юнктури ринку й темпи адаптації до цих змін підприємства, зокрема у сфері управління його капіталом.

Коефіцієнт покриття фінансових витрат – це відношення операційного прибутку (до виплати відсотків і податків) до суми виплачених кредитних відсотків [14, с. 141]. Цей показник ураховує не лише обсяг узятих компанією зобов'язань, а й здатність компанії обслуговувати ці зобов'язання. Його величину визначають: операційний прибуток, сумарний обсяг зобов'язань та ефективна ставка відсотка.

Висновки. Відповідно до поставленої мети, розроблено систему показників оцінювання еко-

номічного аспекту ефективності корпоративного управління діяльністю, яка відображає результат дослідження напрацювань іншими науковцями та їх використання різних показників у цьому разі, а саме визначено, які застосовуються найчастіше. Запропоновано оцінити фінансову діяльність через аналіз джерел формування ресурсів, інвестиційну діяльність – через аналіз стану і структури ресурсів, операційну діяльність – на основі аналізу ефективності використання ресурсів. Відповідно до цього, система показників економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств являє собою симбіоз із вибраних методом частот та із тих, що включають характеристику всіх боків господарської діяльності підприємств. Проте недоліком запропонованої вище системи показників є її базування виключно на результатах внутрішньої звітності досліджуваних підприємств. Для розширення цієї системи запропоновано ввести низку показників, що будуть ураховувати як внутрішні результати діяльності, так і зовнішні фактори, які на них вплинули. Враховано вплив факторів, які відображають тенденції в економіці країни у цілому. Такими індикаторами слугують: коефіцієнт фінансового левериджу, рентабельність сукупного капіталу, рентабельність власного капіталу (з урахуванням фінансових важелів), коефіцієнт забезпеченості реалізації робочим капіталом та коефіцієнт покриття фінансових витрат.

Отже, в даному дослідженні запропоновано оцінювати економічну ефективність корпоративного управління через систему показників, які відображають результати діяльності підприємства як відкритої системи та характеризують його внутрішню і зовнішню середовище. Визначена низка показників у подальшому буде досліджена на можливість їх використання під час побудови моделі соціально-економічної ефективності корпоративного управління діяльністю підприємств і виявлення резервів її вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Перезова І.В. Номінальне поле концепту «економічна експертиза» в сучасних умовах його застосування в процесі здійснення фінансового контролю. Економіка: реалії часу. 2013. № 2(7). С. 150–156.
2. Ігнатієва І.А. Особливості становлення форми корпоративного бізнесу та корпоративного сектору України. Ефективна економіка. 2012. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1427>.
3. Бедзай О.В. Діагностика ефективності системи корпоративного управління: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Донецьк, 2011. 20 с.
4. Вереїтіна І.Ю. Організаційно-методичне забезпечення оцінки ефективності корпоративного управління: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Донецьк, 2008. 20 с.
5. Дудукало Г.О. Аналіз методів оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства. Ефективна економіка. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?operation=1&iid=1031>.
6. Захарчин Г.М. Корпоративна культура: навч. посіб. Львів: Новий світ–2000, 2011. 344 с.
7. Карачина Н.П. Ефективність корпоративного управління молочною промисловістю: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.07. К., 2005. 20 с.
8. Корпоративне управління на підприємствах України: постприватизаційний етап еволюції: монографія. О. В. Мороз, Н.П. Карачина, Т.М. Халімон. Вінниця, 2008. 180 с.
9. Кужель М.Ю. Механізм економічного регулювання корпоративного сектору державної форми власності: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03. К., 2006. 20 с.
10. Обельницька Х.В. Теоретичні основи аналізу фінансового стану підприємств як елемент управління корпоративними фінансами. Перспективні інновації в науці, освіті, виробництві та транспорті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 14–15 лютого 2012 р.). Одеса: КУПРИЄНКО, 2012. Вып. 2. Т. 20. С. 3–7.
11. Обельницька Х.В. Аналіз фінансових ресурсів підприємств нафтогазового комплексу. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (16–17 жовтня 2015 р.). Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2015. – С. 176–179.
12. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
13. Сініцин О.О. Фінансовий леверидж в управлінні структурою капіталу. Ефективна економіка. 2014. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3334>.
14. Уолш К. Ключевые показатели менеджмента. Как анализировать, сравнивать и контролировать данные, определяющие стоимость компании. М.: Дело, 2000. 360 с.

Обельницкая К. В.

Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа

ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМЫ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПРЕДПРИЯТИЙ

Резюме

В статье сформирована система показателей экономической эффективности корпоративного управления деятельностью предприятий. В основу исследуемой системы показателей положен результат анализа научных подходов теоретиков и практиков относительно существующих систем показателей в аналогичных и родственных вопросах. Однако применение лишь существующего комплекса экономических индикаторов нельзя считать бесспорным, поэтому в статье предложен подход к обоснованию выбранных показателей экономической эффективности корпоративного управления деятельностью предприятий, который основывается на расширении базы анализа, и предложено ввести ряд показателей, которые представляют экономические факторы внешней и внутренней среды и отображают интересы заинтересованных сторон корпоративного управления деятельностью предприятия.

Ключевые слова: хозяйственная деятельность, экономическая эффективность, корпоративное управление, предприятие, показатель, система.

Obelnytska K. V.

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

THE DEVELOPMENT OF THE CRITERIA SYSTEM FOR MEASURING THE ECONOMIC EFFICIENCY OF CORPORATE MANAGEMENT OF ENTERPRISE PERFORMANCE

Summary

The study proposes the criteria system developed for measuring the economic efficiency of corporate management of enterprise performance. The criteria system proposed in this article is based on the results of the study of the science-based approaches elaborated by theorists and practitioners to developing the criteria systems in the matters of the same or similar kind. However, one cannot rely solely on the use of the existing system of economic criteria; therefore, the article proposes the approach based on analysis expansion to validating the chosen economic criteria for measuring the economic efficiency of corporate management of enterprise performance and suggests introducing a set of criteria reflecting the economic factors of the external and internal environments of an enterprise which represent the interests of those involved in corporate management of enterprise performance.

Key words: economic activity, economic efficiency, corporate management, enterprise, criterion, system.

УДК 334.339.138

Постол А. А.

Херсонський державний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФОРМИ ВПРОВАДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті визначено важливість маркетингової діяльності у розвитку аграрних підприємств. Виявлено її чинники та рівень здійснення. Здійснено групування аграрних підприємств за рівнем та формами використання маркетингових стратегій. Обґрунтовано можливості застосування маркетингових стратегій розвитку, їх типи та форми. Розроблено критерії оцінки ефективності та механізми впровадження й очікувані ефекти.

Ключові слова: аграрні підприємства, маркетингові стратегії, форми, механізми, впровадження, виробничо-збутова діяльність, управління, розвиток.

Постановка проблеми. Успішне функціонування сільськогосподарських підприємств у ринковому середовищі передбачає високу ефективність їхньої діяльності та можливість пристосовуватися до зовнішніх умов, що змінюються. Для успіху на ринку підприємству необхідні стратегічне бачення, яке відтворює сутність бізнесу і спрямовує зусилля всіх його підрозділів на досягнення більш високих показників, аніж у суперників, та орієнтація підприємства, яка передбачає пріоритетність споживача, чіткий процес формулювання і вибору оптимальної стратегії. Перетворення, які мали місце під час проведення аграрної реформи, призвели до необхідності розширення досліджень кола питань щодо маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств.

Під час формування маркетингової стратегії великого значення набуває саме процес подальшої її реалізації, оскільки навіть найефективніша та найбільш удало підібрана маркетингова стратегія не завжди матиме очікуваний результат, якщо під час її реалізації виникнуть певні труднощі. У цьому разі підприємства змушені вчасно виявити недоліки під час реалізації як маркетингової стратегії, так і стратегічного набору та встановити необхідність їх коригування, тобто або часткову зміну певної маркетингової стратегії, або виявити потребу у формуванні нового стратегічного набору. Це можливо визначити, розрахувавши показники ефективності маркетингових стратегій та визначивши ступінь виконання маркетингового стратегічного набору, що й зумовлює актуальність дослідження.